

Рогач О. О.,

Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

ЛІНГВО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ *TALKING* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ В АСПЕКТІ ПОЛІТИЧНОЇ КОРЕКТНОСТІ

Стаття присвячена аналізу національних особливостей номінації поняття *TALKING* в англійській мові через призму політичної коректності, визначенню основних правил мовленнєвої поведінки та умов успішної комунікації, звернуто увагу на такі важливі ознаки презентованої інформації, як її релевантність, лаконічність, точність та зрозумілість.

Ключові слова: політична коректність, мовлення, мовленнєва поведінка, фразеологічна одиниця, евфемізм.

Статья посвящена анализу национальных особенностей номинации понятия *TALKING* в английском языке через призму политической корректности, определению основных правил языкового поведения и условий успешной коммуникации, обращено внимание на такие важные черты подаваемой информации, как ее релевантность, лаконичность, точность та понятность.

Ключевые слова: политическая корректность, говорение, языковое поведение, фразеологическая единица, эвфемизм.

The article deals with the investigation of the national peculiar features of the nomination of the notion *TALKING* in the English language in the aspect of the political correctness, to the definition of the main regulations of the speech behaviour and conditions of successful communication. A special attention has been paid to such important features of the shared information as its relevance, laconism, accuracy and clearness.

Key words: political correctness, speech, speech behaviour, phraseological unit, euphemism.

Питання політичної коректності займає важливе у сучасних лінгвістичних студіях та культурологічних та соціологічних розвідках. Особливе місце політична коректність займає і в крос-культурній комунікації, оскільки питання виваженого ставлення до представників різних етносів виходить за межі однієї національної культури і вимагає врахування загальнонаціональних тенденцій та правил поведінки. У час інтенсивної глобалізації сучасного світу ці питання вимагають особливої уваги та лінгвокультурологічного аналізу, а тому є на часі та актуальні.

Політична коректність у нашому дослідженні розглядається у контексті мовної правильності з урахуванням національних традицій та цінностей британської спільноти, які знайшли своє віддзеркалення у фразеологічних одиницях англійської мови. Особливу увагу ми звертаємо на ті мовні одиниці, семантика яких передає ставлення британського етносу до процесів говоріння загалом, а також тих правил, що регулюють мовленнєву поведінку його представників.

Вивченням політичної коректності та відповідних мовних номінацій у комунікативних процесах займається значна частина вітчизняних (Ф. С. Бацевич, Н. Д. Бабич, Т. В. Радзієвська, Г. Г. Почепцов) та зарубіжних лінгвістів, які акцентують увагу на різних аспектах цього явища (Bill Bryson, David Crystal, Stephanie Faul). Відомий британський лінгвіст Девід Крістал звертає увагу на сильне емотивно-семантичне навантаження, яке несуть мовні одиниці. Для підкріплення правильності свого твердження, він наводить приклад добре відомої у британській спільноті приказки *Stick and stones will break my bones, but names will never hit me*, проте зазначає, що, «коли хтось ударить нас палицею, то синець існуватиме декілька днів, але коли хтось образить нас поганим словом чи іменем, ця образа може тривати досить довго, або й взагалі ніколи не забудеться» [4, с. 216]. Найчастіше дошкульними назвами іменують вихідців з інших країн, проте справа не обмежується лише расовою ознакою, оскільки дерогативні назви одержують ті люди, які у той чи інший спосіб відрізняються від більшості.

Російські науковці (Ю. Л. Гуманова, А. В. Остроух, Цурикова Л. Г., Комлев Н. Г.) вважають, що за своїми функціями політично коректні слова та вирази однотипні з евфемізмами, оскільки останні, будучи емоційно нейтральними словами та виразами, вживаються замість синонімічних їм слів та виразів, які вважаються неприйнятними, непристойними чи нетактовними. С. Г. Тер-Минасова визначає **політичну коректність мови**, як прагнення мови знайти нові способи номінації на заміну тих, які зачіпають почуття чи гідність індивідуума, мовною нетактовністю і надмірною прямолінійністю порушують його права на основі расової, конфесійної чи статевої приналежності, віку, стану здоров'я, соціального статусу, зовнішнього вигляду тощо [3, с. 31]. На думку Н. Г. Комлева, політична коректність – «це поняття-лозунг, яке утвердилося в США, і пов'язане не стільки зі змістом, скільки з символічними образами та коректуванням мовного коду. Мова декодується знаками антирасизму, екологізму, терпимого ставлення до національних та сексуальних меншин» [1, с. 56].

У культурологічний словник англійської мови видавництва Longman дефініціює політичну коректність мови як назви, які використовується для опису певних груп людей, з метою уникнення образ на візуальному ґрунті, етнічному або расовому [7, с. 1069]. На думку С. Фаул, «політична коректність ставить під сумнів доречність багатьох лексичних одиниць сучасної англійської мови, проте найнебезпечнішим є використання расових епітетів – похідних від *Negro*, за винятком тих випадків, коли вони використовуються самими темношкірими американцями» [5, с. 63]. Щодо інших політично коректних назв, то мова реагує новими лексичними одиницями, які повинні забезпечити толерантність до «інакшості». Наприклад, наступні евфемізми успішно замінили старі політично некоректні назви: *handicapped* → *mobility-challenged*, *the blind* → *perceptually impaired*, *short or fat people* → *vertically challenged or persons of size*, *pets* → *companion animals* [5, с. 63].

Щодо основних аспектів політичної коректності, то можна виділити дві найсуттєвіші складові цього явища: культуро-поведінкова, яка тісно пов'язана з національною ідеологією та політикою, і мовна, яка виявляється у пошуку нових засобів мовного вираження та коректуванні мовного коду.

Варто зазначити, що політична коректність нерозривно пов'язана з культурою певної етнічної спільноти, оскільки мова є носієм культурного знання, інструментом представлення та реалізації цієї культури.

Існування великої кількості мовних одиниць на позначення власне процесів говоріння свідчить про те, що британці свідомо приділяють багато уваги мовленнєвій поведінці та розуміють її особливу роль у житті етнічної спільноти. Крім важливості процесів говоріння, виділяються такі аспекти мовлення: його доречність, необхідність, небезпека, цінність, а також манера говорити, вміння слухати і чути тощо.

Помітну частину мовних одиниць на позначення говоріння змають сталі вирази, які передають життєву необхідність мовлення та його результативність. Наприклад, *The lame tongue gets nothing* [5, с. 231], *The squeaking wheel gets the grease* [5, с. 231], *He that speaks well fights well* [5, с. 231], *The lame tongue gets nothing* [5, с. 231], *Good words cool more than cold water* [5, с. 231], *The bird is known by his note, the man by his words* [5, с. 231], *The bird is known by his note, the man by his words* [5, с. 231]. З іншого боку, процес говоріння та його головний інструмент – язик – можуть бути потужною і небезпечною зброєю. Наприклад, *Better the foot slip than the tongue* [5, с. 231], *A good tongue is a good weapon*, [5, с. 231]. Досить часто гострий язик та результати говоріння порівнюються з жалом, отруйним укусом змії чи мечем: *The tongue stings* [5, с. 231], *The tongue is more venomous than a serpent's sting* [5, с. 231], *Words cut more than swords* [5, с. 231]. Незважаючи на доволі часто повторюване твердження про те, що слова – це лише слова, у реальному житті їхньою силою не варто нехтувати: *Words are but wind but blows unkind* [5, с. 233], *Words may pass, but blows fall heavy* [5, с. 233]. Особливо прикрим є те, що промовлені слова чи фрази майже неможливо повернути назад, а неприємну ситуацію важко виправити. Наприклад, *A word and a stone let go can not be called back*. [5, с. 231]. Не зважаючи на те, що словесні погрози активно використовуються носіями усіх мов, зазвичай вони лишаються на порожніх погрозах, а їхню небезпеку порівнюють із собакою, що гавкає, та не кусає. Наприклад, *Barking dogs seldom bite* [5, с. 233], *Great barkers are no biters. Dogs that bark at a distance bite not at hand* [5, с. 233].

Значна частина англійських ФО свідчить про те, що надмірна балакучість досить небезпечна, оскільки чим більше людина говорить, тим менше чує, і тим більше розкриває свої помисли чи наміри, і, як результат, підвищується її вразливість: *The tongue talks at the head's cost* [5, с. 231], *When all men speak, no man hears* [5, с. 231], *Little can a long tongue lein (conceal)*[5, с. 232], *While the word is in your mouth, it is your own; when 'tis once spoken 'tis another's* [5, с. 232]. Крім того, велика кількість сказаних фраз і слів не є віддзеркаленням глибоких знань чи розумових здібностей мовця, а навпаки засвідчує скромний інтелект. Наприклад, *Many speak much who can not speak well* [5, с. 235], *He can not speak well, that can not hold his tongue* [5, с. 235], *Flow of words is not always flow of wisdom* [5, с. 235], *Empty vessels make the most sound* [5, с. 235], *Great talkers are like leaky pitchers, everything runs out of them* [5, с. 235], *The tongue of idle person is never still* [5, с. 235]. Ще один аспект мовлення, розглянутий через призму його коректності, чи доречності, пов'язаний з негативними висловлюваннями про інших людей, які англійці не надто схвалюють. Наприклад, *Never speak ill of the dead*. [5, с. 233], *It is a good tongue that says no ill, and a better heart that thinks none* [5, с. 233], *Ill will never say well* [5, с. 233], *Good words anoint us and ill do unjoint us* [5, с. 233]. Досить незвичним є наступний вираз – *To speak ill of others is the fifth element* [5, с. 233], у якому ославлення інших порівнюється з п'ятим елементом природного ланцюжка. У середньовічній філософії було чотири основних складових Природи – земля, повітря, вогонь та вода, тому п'ятий елемент був абсолютно іншим, відмінним і протилежним до природи, її структури та логіки.

Подібно до інших етнічних спільнот англійці цінують не кількісне, а якісне, тобто смислове навантаження висловлювань. Наприклад, *Deliver your words not by number but by weight* [5, с. 233], *Half a word is enough for a wise man* [5, с. 233], *A word to the wise is enough* [5, с. 233]. Ще за часів Арістотеля багато уваги приділялося мистецтву говоріння, адже від правильно побудованого та презентованого виступу чи промови залежали долі людей та успіхи справ. Британці також наголошують на важливості вміння вести розмову, оскільки під час комунікації відбувається формування комунікативних навичок: *Conversation makes one what he is, Education begins a gentleman, conversation completes him* [5, с. 235]. Важливим аспектом мовлення було і лишається змістове навантаження повідомлень та їхня істинність, а також зрозумілість та вміння мовців доступно висловлюватися та говорити. Наприклад, *Speech is the picture of mind. What heart thinks, the tongue speaks* [5, с. 234]. *That is not good language which all understand not* [5, с. 234], *Think the wise but talk the vulgar* [the implication that one's thoughts should be those of the wise, but one's language should be that of the common people] [5, с. 234].

Подібно до інших культур, традиційно важливими для англійців є вміння слухати, а не лише розмовляти, особливо тоді, коли говоріння здійснюється за рахунок слухання. Наприклад, *From hearing, comes wisdom; from speaking, repentance* [5, с. 234], *Hear much speak little* [5, с. 234], *Nature has given us two ears, two eyes and one tongue; to the end we should hear and see more than we speak* [5, с. 234]. Відомо, що для успішного спілкування важливо, щоб інформація була достовірною та доречною, проте досить часто краще уникати розкриття справжніх фактів та вміння релевантно до ситуації добирати тему розмови. Наприклад: *All truth are not to be told* [5, с. 234], *Although there exist many thousand subjects for elegant conversation, there are persons who can not meet a cripple without talking about feet* [5, с. 234].

Проведений аналіз лексичних та фразеологічних одиниць на позначення мовлення через призму політичної коректності свідчить про те, що при спілкуванні важливу роль відіграє коректне використання політичних, етнічних та етичних евфемізмів. Важливе місце займають достовірність інформації, її релевантність, спосіб подачі, зрозумілість, лаконічність чи надмірність, а також вміння комунікантів слухати та сприймати презентовану інформацію.

Література:

1. Комлев Н. Г. Словарь иностранных слов. – М. : Эксмо-пресс, 1999.
2. Панин В. В. Политическая корректность как языковая и культурно-поведенческая категория // Межкультурная коммуникация: современные тенденции и опыт. Материалы всероссийской научно-практической конференции. – Нижний Тагил, 2003.
3. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М. : Слово, 1998.
4. Crystal D. A Little Book of Language. – Yale University Press, 2010. – 261 p.
5. Faul S. The Xenophobe's Guide to the Americans. – Horsham: Ravette Publishing, 1997. – 64 p.
6. Fergusson R. The Penguin Dictionary of Proverbs. – London: Allen Lane, 1983. – 332 p.
7. Longman Dictionary of English Language and Culture. – Pearson Education Limited, 2008. – 1620 p.